

Fängslad förälder – Ett straff för barnet

Mathilda Eriksson

Rebecca Samuelsson

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
Vt 14

Handledare: Dolf Tops

ABSTRACT

Authors: Mathilda Eriksson & Rebecca Samuelsson

Title: Imprisoned parent – a penalty for the child [translated title]

Supervisor: Dolf Tops

Assessor: Eva Palmblad

The aim of this study was to reiterate and analyze children's stories about what it was like to grow up with a parent in prison. We intended to interpret the individuals' childhood experiences and memories. We have limited the respondents to people who grew up with a parent in prison. These individuals were during the essay adults, recounting stories from their childhood. An incarceration does not only affect the detained individual but also the people around them, perhaps most severely their children. The empirical material for this essay was obtained through semi-structured interviews. The interviews were divided into time aspects, more specifically narrated life stories relating to the period before, during and after the parents detention. We have chosen to frame the questions with focus on contact, relationship and emotions. In order to analyze the individual's experiences, we have used attachment theory and Erving Goffmans theory about stigma. When a sudden separation between a parent and a child occurs the child is often affected negatively. Those children who had good contact with their parent before the separation usually sustained a better relationship during and after the parent's incarceration. The relationship depended on the attachment between the child and the detained parent prior to incarceration. However, the study also showed that the prior relationship between the incarcerated parent and the child might have less significance to the child's emotional well-being if the child is exposed to a supporting environment.

English key words: Detained parent, childhood, attachment, relationship and contact.
Svenska nyckelord: Frihetsberövad förälder, barndom, anknytning, relation och kontakt.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	1
1.1 Problemformulering.....	1
1.2 Syfte.....	2
1.3 Frågeställningar	2
2. Begreppsdefinitioner	2
3. Metod	3
3.1 Metodologisk ansats	4
3.2 Urval, undersökningspopulation och avgränsning	5
3.3 Utformning av intervjuguide.....	5
3.4 Genomförande av intervju	6
3.5 Transkribering av intervjuer	7
3.6 Förtjänster och begränsningar vid intervjuer	8
3.7 Överförbarhet.....	8
3.8 Etiska överväganden	9
3.9 Analys av materialet.....	10
3.10 Arbetsfördelning	11
4. Förförståelse	11
5. Tidigare forskning.....	12
5.1 Barnets reaktion vid ett frihetsberövande.....	12
5.2 Kontakt med den frihetsberövade föräldern.....	13
5.3 Skam och stigma.....	14
6. Teoretisk utgångspunkt	16
6.1 Anknypningsteori	16
6.1.1 Inledning	16
6.1.2 Trygg bas	17
Dimension 1	18
Dimension 2	18
Dimension 3	18
Dimension 4	19

6.1.3 Otrygg ambivalent/motspänstig och otrygg/undvikande anknytning...	19
6.1.4 Fysisk närhet och kontakt.....	19
6.1.5 Separation i tidig ålder	20
6.1.6 Separation och anknytning från 3 års ålder	21
6.2 Skam och stigma.....	21
7. Analys.....	23
7.1 Relationen före, under och efter frihetsberövandet.....	23
7.2 Emotionellt stöd	25
7.3 Stöd från omgivningen.....	28
7.4 Ovisshet och ilska	29
7.5 Reaktioner och kontakt.....	31
7.6 Upprepad separation och stöd	33
7.7 Skam och stigma.....	36
7.8 Oförändrad familjebild	38
7.9 Är sanningen alltid bäst?	40
8. Slutdiskussion.....	43
8.1 Egna reflektioner	44
Bilaga 1: Intervjuguide.....	49

Förord

Vi vill tacka vår handledare Dolf Tops för all tid han lagt ner med alla värdefulla råd och vägledning som hjälpt oss i vårt arbete med uppsatsen. Vi vill också tacka personerna som ställt upp på intervju och delat med sig av sina upplevelser.

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Föräldrar är de allra viktigaste personerna i ett barns liv.

(Melin, 1998:74).

Det talas ofta om barn som separerats från föräldrar på grund av skilsmässa, dödsfall eller tvångsvård. Däremot pratas det sällan om de barn som har separerats från föräldrar på grund av att föräldern är frihetsberövad, trots att ett frihetsberövande av en förälder ofta innebär försvårande omständigheter, då detta ofta sker plötsligt och dramatiskt.

De allra flesta som frihetsberövas har ett nätverk av människor som berörs och drabbas, dock är dessa personer oftast osynliga i sammanhanget. När en förälder sätts i fängelse straffas och påverkas inte bara föräldern, även personer som finns i dennes närhet och i synnerhet barn påverkas och "straffas" (Kriminalvården, 2014a).

Varje år beräknas cirka 8000 barn leva med en fängslad förälder (Kriminalvården, 2014b). Det finns inte många insatser som är riktade för att hjälpa barn som har en förälder i fängelse (Melin, 1998:3). Det finns inte heller någon som har ansvar för barns välbefinnande med frihetsberövade föräldrar, trots att alla barn är i behov av stabila och förutsägbara relationer för att känna tillit och trygghet (*ibid.*).

Det sociala arbetet, vars huvudsyfte är att förhindra att grupper och individer far illa, har ett ansvar för de barn som växer upp med en frihetsberövad förälder (Hessle & Swärd, 2014). Att som barn växa upp nära kriminalitet innebär en riskfaktor och det sociala arbetet måste då fylla sin ovannämnda funktion (Lagerberg & Sundelin, 2000:175, 183). Det är därför viktigt att synliggöra och uppmärksamma de barn som är med om ett frihetsberövande av en förälder.

Anknytningen mellan barn och förälder påverkar hur kontakten och relationen fortlöper när en förälder blir frihetsberövad. Ofta kan en trygg anknytning inte upprätthållas då rutiner för barn, som växer upp med en förälder i fängelse, ofta brister (Engström, 2008). Möjligheten för ett barn att ha kontakt med sin förälder är viktigt för att skapa givande relationer och lindra barnets oro. Kontakt främjar en god relation mellan barnet och föräldern, även efter frihetsberövandet (Broberg, Granqvist, Ivarsson & Mothander 2006:13).

1. 2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att utifrån anknytningsteori samt skam och stigma analysera hur vuxna individer beskriver sin barndom med frihetsberövade föräldrar.

1. 3 Frågeställningar

- Hur beskriver intervjupersonerna kontakten med föräldern innan, under och efter frihetsberövandet?
- Hur beskriver intervjupersonerna att relationen med föräldern påverkats av frihetsberövandet?
- Hur beskriver intervjupersonerna sitt emotionella stöd från omgivningen?

2. Begreppsdefinitioner

Barn

Med begreppet *barn* i uppsatsen menas personer i åldern 0-18 år.

Frihetsberövad

När ordet *frihetsberövad* används i texten menas personer som sitter i fängelse.

Förälder/föräldrar

Föräldern är ofta barnets anknytningsperson och också därför den primära omsorgspersonen för barnet. Föräldern är också oftast den som har det huvudsakliga ansvaret och är den centrala punkten för barnet under uppväxten och senare i livet.

3. Metod

Den kvalitativa metoden kan tolkas och användas på många olika sätt (Bryman, 2011:342). I följande del kommer den kvalitativa metoden presenteras. Den metodologiska ansatsen för uppsatsen kommer att presenteras med hjälp av en övervägning mellan två typer av kvalitativa intervjuer, ostrukturerad och semistrukturerad. Valet för denna uppsats föll på det senare, anledningar till det valet presenteras under den metodologiska ansatsen

I metodkapitlet berörs även urvalet samt urvalsprocessen inför intervjuerna. Även förtjänster och begränsningar vid intervjuer samt intervjuguidens utformning och hur intervjuarens intervjuteknik påverkar intervjun diskuteras. Vidare beskrivs bearbetningen av intervjuerna genom en redogörelse av transkriberingsmomentet samt hur arbetet vid intervjuerna delades upp mellan författarna. En diskussion förs även kring överförbarheten av denna studie. I metoden kommer det även förklaring på hur det empiriska materialet analyserats.

Studiens empiriska material baseras på intervjuer med sex intervjupersoner. Två av intervjuerna gjordes genom personliga möten och de resterande fyra gjordes genom telefon. Trots de olika yttre omständigheterna kring intervjuernas genomförande har inget belegg funnits för att intervjupersonerna uppfattat intervjun olika. Till hjälp vid intervjuerna användes en intervjuguide för att skapa struktur.

Intervjuerna fokuserar på någonting som redan har hänt, och utsagorna i denna studie kan därför benämnas som retrospektiva. Detta innebär att intervjupersonerna nu är vuxna och beskriver sin barndom, vilket kan leda till att

intervjupersonernas berättelser kan vara efterkonstruerade (Bryman, 2011:415). För att minska efterkonstruktioner har ett försök gjorts till att undvika att lägga vikt på detaljer som är ovidkommande som exempelvis exakta detaljfrågor som egentligen inte påverkar intervjupersonens berättelse (Bryman, 2011:418). Vid detaljfrågor kan intervjupersonerna känna sig tvingade till att ge ett svar och därmed känna sig tvungna att konstruera svar.

3. 1 Metodologisk ansats

Studien avser att analysera hur vuxna individer *beskriver* sin barndom, och därför var det lämpligt att använda en kvalitativ metod. Den kvalitativa metoden fokuserar på förståelse vilket exempelvis kan vara företeelser, *berättelser* och tolkningar (Levin, 2008:38). Fokus att ligga på beskrivningar och berättelser om barndomen.

Fokusering på individers upplevelser kräver ett grundligt planeringsarbete då människor ska förmås att berätta om sina liv (Johansson & Öberg, 2008:82). För att kunna ta del av de nu vuxna barnens upplevelser valdes att genomföra intervjuer. Kvalitativa intervjuer görs för att kunna återge intervjupersonernas bild av vad som inträffat (Bryman, 2011:445).

Intervjuer är ett datainsamlingsverktyg och ett forskningsangrepp som oftast används inom den kvalitativa forskningen. Intervjuerna utformas på olika vis och det vanligaste tillvägagångssättet inom den kvalitativa metoden är ostrukturerade och semistrukturerade intervjuer. Ostrukturerade intervjuer är fria och har en tendens till att likna ett vanligt samtal, där intervjupersonen endast fokuserar på de svar som följs upp och låter intervjupersonen associera fritt. Semistrukturerade intervjuer är, i likhet med de ostrukturerade, öppna och ger en möjlighet för intervjupersonen att associera. I semistrukturerade intervjuer finns dock en intervjuguide för att få med specifika teman under intervjun (Bryman, 2011:415).

Denna uppsats innehåller insamlat material från intervjuer med ett flertal intervjupersoner. Att använda ett semistrukturerat förhållningssätt vid intervjuerna

leder till att frågeställningarna som tidigare presenterats kan besvaras och att materialet från de olika intervjuerna kan jämföras.

Sättet att ställa frågorna i ett semistrukturerat förhållningssätt kan se ut på olika sätt. Frågorna till denna uppsats presenteras i intervjuguiden (se Bilaga 1) och är utformade i kronologisk ordning och baserades på tiden före, under och efter frihetsberövandet. Detta för att en ungefärlig tidslinje skulle vara möjlig och för att underlätta möjligheten till följdfrågor. Samtidigt låstes inte intervjun efter den kronologiska ordningen då det skulle begränsat svaren. Intervjupersonerna fick därmed möjlighet att associera till de olika temana (Bryman, 2011:414-415). Intervjuguiden följdes till största del under intervjuerna men ordningsföljden var olik. Intervjupersonerna beskrev sin uppväxt från olika tidsaspekter, några började berätta om hur relationen såg ut före frihetsberövandet, några började berätta om hur det såg ut efter och andra började med delarna de själva ansåg vara mest centrala.

3.2 Urval, undersökningspopulation och avgränsning

Kontakten med intervjupersonerna etablerades genom en kontaktperson från en frivilligorganisation som arbetar med barn till frihetsberövade. Valet av intervjupersoner baserades på individernas bakgrund d.v.s. att de hade vuxit upp med en frihetsberövad förälder. Dessa personer är under uppsatsens genomförande vuxna men benämns i uppsatsen som barn/barnen. Urvalet står alltså i relation till våra forskningsfrågor vilket innebär att det klassas som ett målstyrt urval (Bryman, 2011:434).

3.3 Utformning av intervjuguide

Vid semistrukturerade intervjuer används ofta en intervjuguide för att assistera intervjuaren. Intervjuguiden kan ses som en minneslista över vilka teman som ämnas tas upp under intervjun (Bryman, 2011:650). Valet att göra en

intervjuguide inför denna uppsats var självklart då de intervjuer som genomfördes skulle innefatta samma teman.

Intervjuguiden (se Bilaga 1) som utformades för denna uppsats var övergripande uppdelad i tidsaspekterna före, under och efter föräldrarnas frihetsberövande för att skapa en struktur. Dessa tidsaspekter var sedan indelade i de olika teman som förekommer i uppsatsens frågeställningar. Detta innebär att de teman som använts i intervjuguiden är relaterade till intervjupersonens relation med den frihetsberövade föräldern.

För att testa intervjuguiden genomfördes testintervjuer med fyra personer. Intervjuguiden var till stor hjälp då det ingav en känsla av att ingenting skulle missas vid de riktiga intervjuerna.

3.4 Genomförande av intervju

Bandspelare användes vid samtliga intervjuer för möjlighet till en ordagrann återgivning. Intervjuerna varade från 45 minuter till 1,5 timme. Den första intervjun genomfördes i ett tyst rum utan andra närvarande och den andra intervjun genomfördes på ett café där det satt andra personer i närheten. Detta bidrog till att de yttre förutsättningarna inte var de samma under dessa två intervjuer. Båda intervjupersonerna uppgav att de tyckte att det kändes bra i den miljön som intervjun genomfördes. Trygghet just i denna fråga kan kompensera den icke lika optimala miljön. Under de telefonintervjuer som gjordes med resterande fyra intervjupersoner befann sig författarna i en lugn miljö för inte bli distraherade under intervjun. Endast en person genomförde telefonintervjuerna på grund av praktiska skäl samt för att undvika förvirring för intervjupersonen. Intervjupersonernas miljö var varierande men då intervjupersonerna var de som hade bestämt tid för intervju tror författarna att de själva valde den miljö de ville befinna sig i vid intervjutillfället. Miljön bör därför inte heller i detta fall påverka intervjupersonernas svar.

Intervjun startade med presentation av bakgrundsfakta om uppsatsen. Även relevant information om oss som uppsatsförfattare presenterades, exempelvis lärosäte, studietid och anledning till valet av studieinriktning. Information gavs till intervjupersonerna kring vad intervjumaterialet skulle användas till samt rättigheten till att de själva bestämde om sin medverkan och att de kunde välja att dra sig ur i vilket stadie som helst om de önskade det.

Bryman (2011) menar att språket under intervjun har en stor betydelse, därför användes ett enkelt språk som intervjupersonen inte skulle ha svårigheter med att förstå. Innan, under och efter intervjun påpekades från intervjuarna att frågor var välkomna om någonting var svårbegripligt.

Samtliga intervjupersoner har granskat de individuella intervjusammanfattningarna som skickats via mail för granskning och godkännande. Författarna fick även godkännande över mail att använda materialet från samtliga intervjupersoner. Aspekterna rörande godkännandet från intervjupersonerna tas även upp i avsnittet om etiska överväganden.

3.5 Transkribering av intervjuer

Materialet från intervjuerna kommer i uppsatsen att anges som direkta citat från intervjupersonernas beskrivningar av barndomen. För att kunna ange ordagranna citat har transkriberingar av intervjuerna gjorts. Vid transkriberingar av kvalitativa intervjuer är det viktigt att återge så exakt som möjligt vad intervjupersonen har sagt (Bryman, 2011:431). Transkriberingarna av intervjuerna delades upp mellan uppsatsförfattarna, vilket gav en möjlighet till att kontrollläsa alla transkriberingar under tiden författarna lyssnade på inspelningen.

För att få ett bättre flyt i citaten från intervjuerna är upprepningar och ifyllnadsord som "så", "oh", "ju" och "liksom" redigerade. Det är inte orden i sig som analyseras då det inte är en lingvistik analys.

3.6 Förtjänster och begränsningar vid intervjuer

Omgivningen påverkar en intervju och svaren man får, exempelvis miljö och kroppsspråk (Trost, 2010:39). Det finns en möjlighet att miljön påverkade våra intervjuer när författarna personligen träffade intervjupersonerna.

Det kan skilja sig mellan intervjuer där man möts personligen och telefonintervjuer. Ett exempel är att det inte är möjligt att uppfatta kroppsspråk vid telefonintervjuer (Bryman, 2011:433). Det kan vara av betydelse att det vid de intervjuer som genomfördes vid ett personligt möte varit två personer som träffat intervjupersonen och vid telefonintervjuer har intervjun genomförts av endast en person. Efter överväganden har slutsatsen dragits att berättelserna inte har påverkats av ovanstående faktorer i denna uppsats.

Enligt Bryman (2011:432) finns dock belägg för att det inte skiljer avsevärt mycket mellan telefonintervjuer och intervjuer där man träffas. Det är därmed legitimt att använda en blandning av telefonintervjuer och intervjuer där ett personligt möte ägde rum med intervjupersonen.

3.7 Överförbarhet

Överförbarhet handlar om att i vilken utsträckning ett resultat kan överföras till andra sammanhang. Överförbarhet av kvalitativ forskning kan vara komplicerat då det inte är lätt att replikera ett socialt sammanhang (Bryman, 2001:369). För att underlätta för överförbarheten av denna uppsats har urvalen och processen tydligt beskrivits.

Det är svårt att komma fram till en absolut bild av hur verkligheten såg ut för de barn som vuxit upp med frihetsberövade föräldrar (Bryman, 2001:369). En replikation av denna uppsats kan leda till andra resultat än de som framkommit i denna undersökning eftersom den baseras på intervjupersonernas utsagor. Replikerar forskningen med andra intervjupersoner kan deras svar skilja sig från de som framgår i denna uppsats. Även om forskningen replikerar med samma

intervjupersoner kan resultaten skiljas åt då tolkningar och yttre miljöer påverkar intervjupersonen (Trost, 2010:39).

3.8 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2002) har fastställt forskningsetiska principer inom den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen. Dessa används för att skydda individen och anges som fyra forskningsetiska principer. *Informationskravet* som innebär att intervjupersoner ska upplysas om undersökningens syfte. *Samtyckeskravet* som ska upplysa och låta intervjupersonen själv ta i beaktande om denne vill medverka i studien. *Konfidentialitetskravet* som behandlar frågan om sekretess och ska säkerställa att medverkan i studien inte leder till exempelvis spridning av personuppgifter. *Nyttjandekravet* anger att nyttjandet av intervjusvaren ska hålla sig inom ramarna för uppsatsen och att uppgifterna inte ska spridas.

I arbetsprocessen har hänsyn tagits till vetenskapsrådets forskningsetiska principer.

I all kontakt med intervjupersonerna användes individskyddskravet som grundtanke för att inte kränka, förödmjuka eller orsaka fysisk eller psykisk skada under eller efter intervjuerna. I konversation med intervjupersonerna har hänsyn tagits till nyttjandekravet då det empiriska intervjumaterialet endast använts till den forskning den var ämnad för och inte i något annat syfte (Vetenskapsrådet, 2002:14).

Inför varje intervju informerades intervjupersonen om vad intervjun ska användas till och vem som kommer att få ta del av materialet, enligt informationskravet. Även frivilligheten belystes angående medverkan i undersökningen och rätten till att avbryta sin medverkan närhelst intervjupersonen önskar. Samtycke i denna typ av undersökningar är viktig då de kan innehålla känslig information av privat natur. Författarna valde att inhämta skriftligt godkännande om medverkan från

intervjupersonerna då författarna hade sammanfattat de delar av intervjuerna som skulle användas.

Hänsyn är tagen till frågan om att intervjua är en utsatt grupp. Intervjupersonerna är avidentifierade för att utomstående inte ska kunna identifiera någon individ, enligt konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet, 2002:12).

3. 9 Analys av materialet

Intresseinriktningen i studien visar sig genom intervjufrågorna, som presenteras i intervjuguiden (se Bilaga 1). De frågorna som har ställts till intervjupersonerna påverkar hur det empiriska materialet sedan analyseras (Jönsson, 2010:18-19). Frågorna i denna studie stöts oftast upp med frågeordet *hur*. När en fråga baseras på *hur* återges ofta svaret som en berättelse mer än som en faktaåtergivning. Detta leder till breda svar, vilket den kvalitativa forskningen ofta syftar till (Bryman, 2011:355). De breda svaren är till för att undersöka djupet i forskningsämnet och inte bredden, detta oftast då det är en liten grupp som undersöks (*ibid.*). Detta leder till att analysen i denna studie avser att ange en fördjupning i ämnet snarar än en bred kartläggning.

Att ställa frågan baserat på frågeordet *hur* genererade ett empiriskt material som gav författarna möjlighet att svara på frågeställningarna. Detta då även frågeställningarna baseras på frågeordet *hur*.

Det är inte endast frågeord som har styrt analysens gång utan även de teman som valdes inför intervjuerna. De tre teman som valdes är kontakt, relation och emotionellt stöd, samtliga teman togs upp i alla intervjuer och kan ses som en kodning som lätt gjort att det empiriska materialet från intervjuerna har kunnat jämföras och analyseras.

Kodning finns för att underlätta forskarens strukturering av material (Jönsson, 2010:56). De teman som har använts som riktlinjer under intervjuernas gång har därför även påverkat analysen. De valda temana kontakt, relation och emotionellt

stöd har används som grundstenar i analysen när det empiriska materialet har ställts i relation till den tidigare forskningen och den teoretiska utgångspunkten.

3.10 Arbetsfördelning

Båda författarna har varit med i hela processen, i allt från att utveckla studiens grundläggande idéer till att genomföra intervjuer.

Vid inhämtning och inläsning av tidigare forskning och teori har författarna fördelat arbetet på så sätt att författaren Mathilda Eriksson fördjupat sig i anknytningsteorin och författaren Rebecca Samuelsson har fördjupat sig i skam och stigma, båda författarna har dock läst båda teorierna och varit delaktiga i skrivandet av båda delarna. Inhämtandet och läsning av tidigare forskning har fördelats genom en jämn uppdelning av det material som gemensamt söktes fram.

Alla delar av denna uppsats har författarna skrivit tillsammans. Transkriberingarna har kontrollästs av den författare som inte genomfört transkriberingen, för att båda författarna ska ha lika stor förståelse för det empiriska materialet.

4. Förförståelse

Idén om val av uppsatsämne uppenbarade sig när en bekant till en av författarna tipsat om en förening som har viss kontakt med barn som växt upp med föräldrar i fängelse. Inför skrivandet av denna uppsats fanns ingen erfarenhet hos författarna om kriminalvårdens eller socialtjänstens arbete med barn som vuxit upp med frihetsberövade föräldrar. Inte heller har det funnits någon tidigare kontakt med personer som varit frihetsberövade. Av detta skäl anses författarna kunna agera relativt neutralt och vaksamt över egna åsikter för att inte tappa syftet med studien (Bryman, 2011:363). Medvetande finns om att alla har fördomar, oavsett om de är medvetna eller omedvetna.

5. Tidigare forskning

Då syftet med denna uppsats är att analysera hur vuxna individer beskriver sin barndom med frihetsberövade föräldrar har författarna använt sig utav avhandlingar och artiklar samt rapporter som fokuserar på barns berättelser och upplevelser med en frihetsberövad förälder. Författarna har sökt i databaserna LIBRIS och LUBsearch med sökord som "kriminalvården barn", "barn fängelse", "prison child", "parent* prison".

Kapitlet är indelat i tre avsnitt: *barnets reaktion vid ett frihetsberövande, skam, stigma och kontakt med den frihetsberövade föräldern, samt socialt liv.*

5.1 Barnets reaktion vid ett frihetsberövande

När en förälder frihetsberövas leder det ofta till starka reaktioner hos barn oavsett ålder (Melin, 1998:13). Om en förälder grips eller anhålls av polis sker det ofta plötsligt, vilket omöjliggör förberedelser i familjen och kan därmed utlösa ett trauma (*ibid.*). Det är viktigt att kunna fånga upp alla barn trots att alla reagerar olika och ibland kan vara svårtolkade i sina reaktioner (Nyberg, 2004:14). Att bemöta och stödja barnets reaktioner är viktigt för att lindra svåra känslor som en förälders frihetsberövande kan innebära (*ibid.*). Barnets reaktion på förälderns frihetsberövande påverkas delvis av hur relationen mellan barnet och föräldern sett ut innan frihetsberövandet. Ett barn som haft en bra relation till föräldern innan separationen mår oftare sämre än barn som haft en dålig relation innan separationen (Björkhagen, 2009:19). I EU-studien COPING uppges alla 28 barn som medverkade visa tecken på att förälderns frihetsberövande ledde till trauma. Trauma hos barn leder ofta till emotionella problem (Berman, Steinhoff & Koivumaa, 2010:22).

Emotionella problem är ofta ångest, rädsla, depression, beteendestörningar och konflikter gentemot omgivningen (Nesmith & Ruhland, 2008). Resultat av dessa reaktioner är att de ofta negativt påverkar barnets skolgång och sociala nätverk

(Sack, Seidler & Thomas, 1976:624). Barn som får stöd från släktingar och familj klarar sig oftare bättre emotionellt (Björkhagen, 2009:274).

Barn hanterar trauman på olika sätt. Barns reaktioner kan kopplas till två karaktärstyper. Den första karaktärstypen är villig att söka sig till någon för att prata om sina känslor (Björkhagen, 2009:23). Den andra karaktärstypen är sällan verbal och hamnar ofta i konflikter med omgivningen, dessa barn är utåtagerande (*ibid.*). De barn som är utåtagerande uppmärksammas av omgivningen i större omfattning och får därför mer hjälp (*ibid.*). Enligt Björkhagen är det lättare för äldre barn att hitta strategier att hantera sina känslor än vad det är för yngre barn då de har lättare att uttrycka sina känslor eftersom ordförrådet utvecklats (*ibid*:19).

Till skillnad mot Björkhagen anser Sack et al. (1976:625) att de känslomässiga svängningarna som ungdomar ofta upplever på grund av puberteten gör det svårare att hantera ett trauma eftersom det väcker ännu starkare känslor. För att hantera smärtsamma minnen är det inte sällan att unga utvecklar ett självdestruktivt beteende. Detta kan ge känsla av kontroll och "känsla av att man lever" (Björkhagen, 2009:21). Självdestruktivt beteende kan visas genom att den unga utvecklar ett beroende av exempelvis droger eller ett självskadebeteende (*ibid*:21). Oavsett ålder är det viktigt att få stöd och hjälp från omgivningen för att inte förvärra jobbiga känslor (*ibid*:21). Stöd kan exempelvis ges genom skola, myndigheter eller familjen (Berman & Steinoff, 2012:78-79, 82).

5.2 Kontakt med den frihetsberövade föräldern

Barn behöver stabila och förutsägbara relationer för att känna tillit och trygghet till omgivningen (Björkhagen, 2009:27). För de flesta barn är en kontinuerlig kontakt med sin frihetsberövade förälder avgörande för hur väl barnet mår samt att det främjar en god relation till föräldern (Jones & Wainaina-Woźna, 2013:57, 61).

Barnets möjlighet till kontakt och en stabil relation med den frihetsberövade föräldern påverkas av flera faktorer. En faktor som påverkar kontakten är vem barnet kan vända sig till under föräldrarnas frihetsberövande (Jones & Wainaina-

Woźna, 2013:55). Det är viktigt att barnet har en anhörig som uppmuntrar och hjälper barnet att hålla kontakten med den frihetsberövade föräldern (Sack et al., 1976:622). Det är inte bara viktigt på det känslomässiga planet utan även på grund av praktiska orsaker som exempelvis hjälp med skjuts till anstalten, då boendeort och anstaltsort oftast inte är densamma (*ibid.*).

Lena Nyberg (2004:5) menar att kriminalvården har en del av ansvaret för att stödja och stärka relationen mellan barnet och den frihetsberövade föräldern samt att myndigheten bör ta större hänsyn till barnets perspektiv under föräldrarnas frihetsberövande. Vidare menar hon att om kriminalvården brister i denna hantering kan det skapa problematik för barnets välmående.

En annan faktor som påverkar barnets möjlighet till en kontinuerlig kontakt med föräldern, är att ett frihetsberövande medför olika restriktioner av kontakten till omvärlden (Berman et al., 2012:88). Den intagne kan ansöka om utökad kontakt till sitt/sina barn (Nyberg, 2004:5).

5.3 Skam och stigma

Ett frihetsberövande påverkar inte bara den som blir frihetsberövad, även familjen på utsidan måste gå igenom denna process som ofta präglas av skam och skuld (Björkhagen, 2009:33). På grund av skammen och skulden är det många familjer som hemlighåller en familjemedlems frihetsberövande (Melin, 1998:64; Björkhagen, 2009:33). Då skapas en familjehemlighet, som kan tynga ner barnet psykiskt (Melin, 1998:64). För att föräldrarna vid ett hemlighållande skall kunna hantera sina skuldkänslor är det vanligt att de nonchalerar barnets frågor (Björkhagen, 2009:33).

Hemlighållande av ett frihetsberövande kan vara mot omvärlden utanför familjen men det kan även vara internt inom familjen. Många familjer väljer att inte berätta sanningen för barnen om var föräldern är och/eller varför föräldern inte är närvarande. Detta görs oftast för att resterande delar av familjen tror att barnet tar

mindre skada genom att inte berätta sanningen om frihetsberövandet (Sack et al., 1976:621).

Oavsett ålder är alla barn i behov av ärlighet, dock är det vanligare att äldre barn får veta sanningen om sin förälders situation än yngre (Sack et al., 1976:621). Varför yngre barn inte får veta hela sanningen om sin förälders frihetsberövande som äldre barn beror på att föräldrarna tror att barnet inte kan hantera och förstå den nya familjesituationen (Yau & Chung, 2014:99). Behov av information angående frihetsberövandet är viktigt oavsett barnets ålder (*ibid.*). Utan information är barnet lämnad ensam med sin fantasi, vilket kan göra barnet mycket rädd och orolig (Nesmith & Ruhland, 2008).

Ett fängelsestraff i sig kan ses som socialt stigmatiserande för familjen då det avviker från det normala i samhället (Sack et al., 1976:623). När barnets omgivning är ovetande om familjens situation beror det ofta på en rädsla över att familjen ska stämplas och dömas av omgivningen. Försiktigheten motiveras ofta av familjen med att barnet kan drabbas negativt och exempelvis bli mobbad, trakasserad eller behandlad annorlunda på grund av brottet föräldern har begått och straffet föräldern får för detta (Berman et al. 2010:22;Berman & Steinoff, 2012:85). Försiktigheten kan även motiveras av rädslan av att inte bli lyssnade på ett sympatiskt och på ett förtroendeingivande sätt (Morgan, Leeson & Dillon Carter, 2013:203).

När familjer internt väljer att hålla frihetsberövandet hemligt sätts ofta press på barnet (Berman & Steinoff, 2012:94; Yau & Chung 2014:99). Detta leder till att barnen blir oroliga och rädda över att deras familjesituation ska läcka ut exempelvis i skolan eller bland kompisar. Anledningen till att barn är rädda är för att de skulle kunna bli mobbade och därmed stigmatiserade (Berman & Steinoff, 2012:93;Yau & Chung, 2014:99). Barnen upplever även att familjesituationen hade förbättrats om barnet själv hade kunna dela med sig av sina känslor med exempelvis en vän eller lärare för att det är svårt att bära på en sådan hemlighet själv (Berman et al. 2010:22).

6. Teoretisk utgångspunkt

I detta avsnitt presenteras de teoretiska utgångspunkterna. Dessa utgångspunkter är Mary Ainsworth och John Bowlbys teori om anknytning samt Erving Goffmans teori om skam och stigma.

Anknytningsteorin är uppdelad enligt följande: *Trygg och otrygg bas, otrygg motspänstiga och otrygga ambivalent-/motspänstig bas*. Vidare kommer en förklaring för hur *fysisk närhet*, eller snarare bristen på den, påverkar ett barn och dess anknytning. Sista delen under anknytningsteorin presenterar hur följderna av en *separation* mellan ett barn och en förälder kan förstås. Avslutningsvis förklaras Erving Goffmans teori om skam och stigma.

6.1 Anknytningsteori

6.1.1 Inledning

Ett barns anknytning till sin förälder påverkar utvecklingen och följer individen genom hela livet i form av personligheten (Broberg et al. 2006:13). Barnets anknytning till föräldern kan komma att formas under frihetsberövandet, därför är barnets möjlighet till en relation och kontakt med föräldern viktig för anknytningen. Samtidigt formar den tidigare anknytningen relationen under fängelsetiden. Separationen vid frihetsberövandet och hur omfattande den är påverkar de känslor och reaktioner som uppstår, som i sin tur påverkar anknytningen till föräldern (Melin, 1998:13).

Anknytningsteorin beskriver och förklarar relationen mellan ett barn och dess föräldrar (Broberg et al. 2006:13). Anknytning förekommer i nivåer och benämns ofta som trygg, otrygg och ambivalent/motspänstig samt otrygg/undvikande (Bowlby, 2010:149-150). Anknytningen är en viktig beståndsdel för den personliga utvecklingen hos ett barn, och är en vital del för resten av livet (Broberg et al. 2006:13). Förutsättningar krävs för att ett barn skall knyta an till en annan individ. Det primära är att det överhuvudtaget ska finnas en person som barnet kan knyta an till samt att denne har förmågan att ta hand om barnet (*ibid.*).

En annan viktig del är att denna person skall ge tid och engagera sig i barnet och då alltid ha en kontinuitet i kontakten (*ibid:57*). Det är därför inte bara barnets förmåga att knyta an som spelar roll utan det är även upp till föräldern att hjälpa barnet (*ibid:86*).

Föräldrar är en central del i barnets liv (Broberg et al. 2006:57). Behovet av en närvarande förälder är inte endast kopplad till barndomen utan återfinns i människans beteende även i vuxenlivet. I situationer där människor möter någonting farofyllt eller skadande är människan ofta i behov av en starkare person och då vänder man sig ofta till den föräldern som har varit en nära under uppväxten (*ibid:86*). Barn knyter även an till andra personer än föräldrarna men dessa personer har ofta inte samma betydelse för barnet.

6.1.2 Trygg bas

Om individen får trygghet och beskydd när den söker den andres närhet kallas anknytningen trygg, medan den kallas otrygg om närhetssökande inte leder till ökad känsla av trygghet och beskydd.

(Broberg et al. 2006:55)

En trygg bas innebär att barn som utforskar världen och stöter på motgångar upplever att de har någonting att återvända till, där föräldern finns tillgänglig som en trygg bas (Broberg et al., 2006:149). Förälderns tillgänglighet innebär att föräldern ser sitt barn i första hand och lyssnar på ord och registrerar barnets kroppsspråk (*ibid:240*). När barnet blir äldre har anknytningen allt större betydelse, bland annat hur barnet bemöter sin omgivning och miljön som barnet vistas i påverkar hur barnets personlighet utvecklas (*ibid:216*). Om föräldern finns tillgänglig och uppmärksammar barnet har barnet större förtroende för föräldern och vågar berätta svåra saker (*ibid:240*).

Mary Ainsworth beskriver att den trygga basen i anknytningen förutsätts av fyra dimensioner (Broberg et al. 2006: 215-16). Dessa dimensioner är *lyhördhet - brist på lyhördnad för barnets signaler och kommunikation, acceptans-bortstötande, samarbete - inblandning och tillgänglighet - ignorans (ibid.)*. Om dessa fyra dimensioner inte uppfylls påverkas barnets sätt att knyta an till personer negativt. Det kan även påverka barnets möjlighet till en trygg anknytning till föräldern (*ibid.*). De fyra dimensionerna är relativt lika under hela barnets uppväxt (*ibid:216*).

Dimension 1

Lyhördhet - brist på lyhördnad för barnets signaler och kommunikation

Denna dimension syftar till att föräldern ska vara lyhörd gentemot barnets behov. Föräldern måste då tolka barnets beteende och ord. Barns behov är olika och barnet kan vara i behov av mycket eller lite av exempelvis tröst och uppmärksamhet.

Dimension 2

Acceptans - bortstötande

Om barnet gör något som inte uppskattas visar föräldern det såväl som föräldern uppmuntrar ett bra beteende. Oavsett om föräldern uppskattar beteendet eller ej ska föräldern alltid visa kärlek och omtanke. Barnet ska alltså vara medvetet om att föräldrarnas tillrättavisande är av omtanke.

Dimension 3

Samarbete - inblandning

Hur väl en förälder respekterar sitt barns integritet påverkar anknytningen. För att tillvarata ett barns integritet bör föräldern hitta lösningar som passar dem båda. Detta skulle kunna förklaras med att föräldern vägleder barnet i rätt riktning snarare än kontrollerar barnet. Detta innebär inte att barnet alltid kan få sin vilja igenom i situationer som inte är dennes bästa.

Dimension 4

Tillgänglighet - ignorans

Föräldrarnas förmåga att vara närvarande innefattar både en fysisk och psykisk närvaro i vardagen. Föräldern måste alltid anpassa sig efter barnets behov, äldre barn behöver mindre kontakt jämfört med yngre som är i behov av mer kontakt.

6.1.3 Otrygg ambivalent/motspänstig och otrygg/undvikande anknytning

Vid en otrygg ambivalent/motspänstig anknytning är, till skillnad från den trygga anknytningen, inte barnet övertygad om föräldrarnas förmåga att ställa upp vid situationer där barnet behöver denne (Bowlby, 2010:149). Detta visas tydligt när föräldern skall lämna barnet. Barnet blir då ofta mycket upprört och vill inte att föräldern skall gå, eftersom barnet inte vet vad som kommer hända (*ibid.*). Den otrygga ambivalenta/motspänstiga anknytningen leder till en osäkerhet hos barnet eftersom föräldern vissa gånger är hjälpsam men andra gånger inte (*ibid.*:149-150). När ett barn växer upp med en otrygg/undvikande anknytning börjar barnet förvänta sig avvisningar, barnet förväntar sig då att leva ett liv utan kärlek (*ibid.*:150). Detta leder till att barnet alltid förväntar sig att bli bortstött från sin förälder eller andra anknytningspersoner (*ibid.*). Detta leder till att barnet ofta även har svårt att förlita sig på andra i sin omgivning (*ibid.*).

6.1.4 Fysisk närhet och kontakt

Yngre barn har större behov av fysisk närhet än äldre barn, dock är äldre barn fortfarande behov av en tillgänglig förälder (Broberg et al. 2006:234). Om barnet har en trygg anknytning till sin förälder är barnet övertygat om att föräldern finns där för barnet när denne är i behov av det. Föräldern talar om var denne befinner sig och hur barnet får tag på föräldern vid behov. Vid en trygg anknytning behöver därför inte barnet ha en konstant fysisk närhet till föräldern, barnet vet då hur denne får hjälp om det skulle behövas.

En otrygg/ambivalent bas innebär att barnet inte upplever trygghet i föräldrarnas beteende, då är inte barnet föräldrarnas första prioritet och barnet hamnar därmed i andra hand. När föräldern inte prioriterar barnet reagerar barnet med orolighet. Är barnet oroligt på grund av en otrygg/ambivalent bas kan detta visas genom att barnet har svårt för att sitta still, blir orolig när föräldern gör något oförutsägbart, är gnällig samt att barnet har svårt att skiljas från sin förälder när denne ska lämna barnet (Broberg et al. 2006:191).

6.1.5 Separation i tidig ålder

Enligt Bowlby uppstår separationsångest när barnet lärt sig att krypa, vilket innebär att barnet utan föräldrarnas hjälp kan utforska omkringliggande miljöer (Bowlby 1998, se Broberg et al. 2006:86). Trots barnets möjlighet att utforska utan sin förälder vill barnet att ha sin anknytningsperson nära sig för att kunna hantera rädslan inför nya miljöer (*ibid.*). När barnet blir äldre vågar det gå allt längre från föräldern för att utforska omgivningen (*ibid:*87).

Ett barn i åldersspannet 1-3 år reagerar på separation genom *protest*, *förtvivlan* och *losskoppling* (Broberg et al. 2006:171). Protest startar i samband med att föräldern lämnar över barnet till en främmande person under minst några timmar, vilket kan göra barnet upprört, ledset, rädd och förvånad över den nya situationen. Om föräldern inte återkommer inom några dagar eller för vissa barn, uppåt en vecka övergår separationsångesten till förtvivlan, vilket innebär att barnet slutar leta efter föräldern och slutar göra saker som denne tidigare roats av. Fasen losskoppling kan endast visa sig när föräldern återvänder. Om barnet inte visar igenkännande eller reagerar med gråt och inte vill släppa taget om anknytningspersonen för ens en sekund har barnet gått in i fasen losskoppling (Broberg et al. 2006:172-174).

Barn som tidigare i livet varit med om en separation reagerar ofta kraftigare på separationen än barn som inte tidigare upplevt ett sådant trauma (Broberg et al. 2006:171). När barn upplever en separation från en förälder är de i behov av att tas om hand av någon annan. Om denna "andra person" är någon som tidigare har funnits närvarande i barnets hem eller liv finns en möjlighet för barnet att klara sig

lindrigare undan från ovannämnda negativa reaktioner som uppkommer på grund av separationen (*ibid.*). Barn som tas om hand av någon de inte har någon tidigare koppling till, exempelvis de barn som omhändertas på institutioner, löper en större risk att genomgå faserna *protestera*, uppleva *förtvivlan* samt *losskoppling* (*ibid.*).

6.1.6 Separation och anknytning från 3 års ålder

När ett barn blir äldre krävs mindre och mindre omvårdnad, däremot är barnet alltid i behov av stöd från föräldern oavsett ålder (Broberg et al. 2006:240). Det minskade behovet av omvårdnaden beror på att barnets mentala förmåga förbättrats, barnet är i större utsträckning villig att utforska världen på egen hand (*ibid.*).

Hur behovet av stöd ser ut kan barnet bestämma över själv ju äldre denne blir (Broberg et al. 2006:240). Barnet kan även välja att finna stöd och tröst någon annanstans än hos föräldern (*ibid.*). Barnets anknytning spelar en stor roll, har barnet växt upp med en trygg bas är barnet tryggare och säkrare när denna utforskar omgivningen (*ibid:235*). Det innebär att om barnet har en trygg bas vågar de utforska mer. Barnet vet då att föräldern alltid finns tillgänglig (*ibid:236*). Anknytningen från 3 år till och med tonåren kan sammanfattas i tre punkter:

1. Föräldern skall acceptera barnet oavsett, men med det betyder det inte att föräldern alltid tycker att barnet handlat rätt.
2. Att det finns en fysisk närhet tillgänglig
3. Föräldern bemöter barnets frågor och kontakt med ett konstruktivt förhållningssätt.

(Broberg et al. 2006:236)

6.2 Skam och stigma

I detta avsnitt beskrivs Erving Goffmans teori om skam och stigma.

Begreppet stigma myntades av de gamla grekerna och syftade till en kroppslig märkning för att särskilja dem onormala/föraktade, det vill säga kriminella eller slavar, från "normala" människor (Goffman, 2011:9). Märkningen brändes in på kroppen för att alla skulle kunna veta personens dåliga status. Därigenom kunde det "vanliga" folket undvika de "brännmärkta". Idag har begreppet blivit bredare och Erving Goffman klassificerar stigma utifrån tre kategorier. Den första syftar till kroppsliga fel eller sjukdomar, detta kan vara en person som är rullstolsburen, blind eller har HIV. Den andra kategorin är personens karaktär som syftar till dennes beteende eller handlande. Det kan vara ett missbruk, arbetslöshet eller ett frihetsberövande (Goffman, 2011:12). Den tredje och sista klassificeringen är ett gruppstigma vilket kan förklaras som avvikande etnicitet, religion eller kön. Goffman förklarar följande:

[...] these being stigma that can be transmitted through lineages and equally contaminate all members of a family.

Goffman, 1963:5

Goffman menar att dessa typer av stigmat kan överföras på personens anhöriga även om dem personligen inte stämmer in på någon av dessa kategorier.

Attityder mot en person med stigma och de åtgärder man tar till sig är diskriminering som oftast sker utan eftertanke. Det kan exempelvis vara en person som är rullstolsburen. Detta kan medföra att man ses som inkompetent, vilket minskar möjligheterna i livet. De "normala" människorna konstruerar en stigma-teori som förklarar den stigmatiserade personens underlägsenhet och faran som den personen representerar. Stigmatiserande termer används som metaforer och föreställningar, ord som exempelvis krympling, idiot och invalid används utan att ta hänsyn till den faktiska meningen. Detta innebär att individer tillskrivs egenskaper eller föreställningar om enbart baserat på individens stigma (Goffman, 2011:13).

I vissa fall kan en stigmatiserad individ försöka korrigera eller ändra på de “fel” som utgör stigmat. Ett exempel på detta är att man undanhåller de fel som inte syns för omvärlden (Goffman, 2011:15-17).

Stigma är inget definitivt utan något som varierar under tid och i olika kulturer. Det vill säga att en stigmatiserande egenskap i ett visst land inte behöver vara den samma i ett annat. Det är med andra ord en jämförelse med samhällets rum som avgör om man är “normal” eller “avvikande”.

7. Analys

I denna del analyseras det empiriska materialet. Det empiriska materialet från denna undersökning kommer att presenteras i form av citat från intervjuer. Intervjupersonernas berättelser analyseras med hjälp av den tidigare forskningen och teorierna som är presenterade ovan. De intervjupersoner som presenteras i analysen är intervjuperson 1, intervjuperson 2, intervjuperson 3, intervjuperson 4, intervjuperson 5 och intervjuperson 6.

7.1 Relationen före, under och efter frihetsberövandet

Intervjuperson 1:s pappa frihetsberövades när hen gick i lågstadiet. Innan frihetsberövandet hade hen en sporadisk kontakt med honom, på hans villkor. Hen har alltid trivts i sin pappas sällskap och ville innan frihetsberövandet ofta träffa honom.

Jag är inte arg längre men han har förlorat åren till att vara min pappa [...]

Ett barn är i behov av förutsägbara relationer för att kunna känna tillit och trygghet till en förälder (Björkhagen, 2009:27). Intervjuperson 1 upplevde dock inte relationen med sin pappa som stabil innan han frihetsberövades. Pappan valde

att umgås med sina kriminella vänner framför sitt barn, detta kan sammankopplas till en ambivalent relation då intervjuperson 1 aldrig kunde räkna med att prioriteras först av sin pappa (Broberg et al. 2006:191).

När pappan frihetsberövades upplevde intervjuperson 1 att relationen med pappan förbättrades eftersom deras kontakt ökade. En kontinuerlig kontakt med den frihetsberövade föräldern främjar ett välmående samtidigt som relationen oftast stärks (Jones & Wainaina-Woźna, 2013:57, 61). En möjlig tolkning kan vara att intervjuperson 1 och hans pappas stärkta relation under pappans frihetsberövande berodde på den ökade kontakten med honom. Där gavs möjlighet för hen att uttrycka sina känslor för honom som hen tidigare inte hade i samma utsträckning (Björkhagen, 2009:28). Samtidigt hade hen en känsla av att han vände sig till hen eftersom att han inte kunde ha någon kontakt med sina kriminella kompisar inifrån fängelset, vilket gjorde att hen kände sig orolig och misstänksam mot honom. Den känslan fick hen bekräftad efter pappans fängelsestid då kontakten minskade igen eftersom att han då hade möjlighet att åter umgås med sina kriminella kompisar. Detta innebär att intervjuperson 1:s välmående inte kan bekräftas blivit bättre av att hen hade en bra och kontinuerlig kontakt med pappan under frihetsberövandet.

När intervjuperson 1:s pappa kom ut från fängelset var hen i tonåren och inte längre i behov av omvårdnad från sin pappa. Trots att omvårdnadsbehovet inte längre fanns där var hen fortfarande i behov av stöd (Broberg et al. 2006:240). Hen hade stora förhoppningar på att relationen skulle förbättrats jämfört med innan frihetsberövandet. Men förhoppningarna grusades så fort pappan friades och kontaktade sina gamla kriminella vänner, då försvann han allt mer från intervjuperson 1:s liv. Hen förklarar relationen och kontakten efter frihetsberövandet på följande sätt:

Om en pappa visar förändring då blir kontakten bättre för då får man träffas och umgås, men i mitt fall blev det ju mindre kontakt än när han faktiskt satt inne. Han behövde inte oss lika mycket, det kanske inte var till 100 % att han

utnyttjade oss från insidan men det kändes lite som att ja nu får han umgås med sina gamla kriminella vänner, dem fick han säkert inte träffa när han satt inne utan då fick han träffa sina barn. Då kände man att vi passade då men nu passar vi inte längre.

Nu kan intervjuperson 1 själv bestämma hur och när hen vill ha stöd av sin pappa, vilket hen gör genom att själv bestämma när hen orkar träffa honom och när hen inte orkar.

Detta talar för att intervjuperson 1:s pappas frihetsberövande hjälpte och stärkte deras relation under tiden för själva frihetsberövandet. Det har antagligen inträffat då både intervjuperson 1 och hans pappa var i stort behov av kontakt. När hans pappa sedan kom ut ur fängelset försämrades relationen igen. Att relationen försämrades behöver inte endast kopplas till att intervjupersonens pappa blev mer frånvarande utan det kan även hänföras till att hen var tonåring och enligt anknytnings teorin inte i lika stort behov av sin pappa (Broberg et al., 2006:240).

Intervjuperson 6 beskriver, till skillnad från intervjuperson 1, att hans relation efter pappans frihetsberövande som bra och likvärdig relationen som hen och pappan hade innan och under tiden som pappan var frihetsberövad. En bra relation innan och under tiden kan ha en betydelse för hur relationen kommer se ut efter föräldrarnas frihetsberövande. Det vill säga att intervjuperson 1:s relation till sin pappa, som hen beskriver som sporadisk, även påverkades av hur relationen såg ut efter frihetsberövandet. Trots att en kontinuerlig kontakt under tiden som föräldern är frihetsberövad kan främja en bra relation till föräldern efter föräldrarnas frihetsberövande (Jones & Wainaina-Woźna, 2013:57, 61) kan alltså anknytningen och relationen innan frihetsberövandet spela en större roll.

7.2 Emotionellt stöd

Intervjuperson 2:s pappa frihetsberövades när hen gick på förskolan. I samtal med Intervjuperson 2 framkommer det att hen inte har haft någon kontakt eller stöd

från någon utanför familjen angående hans pappas frihetsberövande. Att som barn vända sig till någon utanför familjen har inte bara med mod att göra utan även hur anknytningen ser ut med den föräldern som inte är frihetsberövad.

Ja det är kanske bra att prata med folk [...]. Det är klart att man hade behövt prata med någon annan, nått annat stöd. Det var inte så att jag självvalt valde att prata med någon, så då får man inte så mycket frågor heller.

Detta talar för att intervjuperson 2 inte hade en trygg bas då hen upplevde att hen inte kunde kommunicera med någon utanför familjen angående det som inträffat. När det gäller anknytningen är det även en möjlig tolkning att intervjuperson 2 drog sig bort eftersom hen befann sig i ett stadie av förtvivlan (Broberg et al., 172). Intervjuperson 2 uppger i intervjun att hen ofta är försiktig med att berätta om sig själv och att hen fortfarande, trots att det är flera år sedan, inte berättar om tiden för pappans frihetsberövande. Detta kan vara ett exempel på stigmatisering och att intervjuperson 2 undanhåller det hen varit med om för att hen vet att detta är någonting som negativt påverkar omvärldens bild av hen (Goffman, 2011:15).

Motsatsen till hur intervjuperson 2 upplevde omgivningens stöd kan vi urskilja i samtal med intervjuperson 1. När hen berättar om sin kontakt med pappan och stödet hen fick från omgivningen säger hen:

Då hade jag väldigt stöttande lärare, de var pedagoger och väldigt duktiga. [...]Det var inte kurator utan det var pedagoger [...]. Det var frivilligt från deras sida, de hade inte behövt ställa upp men det gjorde de. Jag var öppen mot min lärare och mina bästa vänner, och sen blev det mer och mer öppenhet.

Här ser man tydligt att intervjuperson 1 har valt att ta kontakt med sin omgivning för att få stöd. Det talar för att hen har en trygg anknytning då hen vet att hans

mamma finns kvar som stöd trots att hen berättar för sin omgivning om situationen hemma (Broberg et al., 234).

Att få stöd i separationen är viktigt, det är inte bara från föräldrarna som stöd behövs utan även från personer utanför familjen. De barn som får hjälp från sin omgivning är de som berättar om familjesituationen för utomstående. Ofta missar omgivningen att uppmärksamma barn som tillsynes mår bra. Har inte barnet en trygg bas hos sina föräldrar är det ofta svårt för denne att få kontakt med personer att prata med utanför familjen, eftersom barnet då är osäker på om föräldern fortfarande är tillgänglig även om barnet delar med sig av sin situation med någon utomstående (Broberg et al. 2006:236).

När det gäller den trygga basen är en möjlig tolkning att de barnen som agerar utåt är de barn som har en trygg bas att vända sig till eftersom de är medvetna om att oavsett hur omgivningen agerar på beteendet finns de någon annan att vända sig till på hemmaplan. Detta innebär i teorin att de barn som redan har någon att vända sig till på hemmaplan även får hjälp från omgivningen medan de barn som inte har stöd hemma och är tystlåtna missas att fångas upp av samhället (Björkhagen, 2009:23). Då anknytningen är en viktig del i ett barns utveckling och personlighet kan man anta att det påverkar barnet även i vardagslivet (Broberg et al. 2006:13).

En fråga blir då naturligtvis i vilken omfattning den trygga basen påverkar hur barnet hanterar sin reaktion på frihetsberövandet. De två typerna av beteende kan inte endast sammankopplas med anknytningen utan även med karaktär. Barnets karaktärstyp spelar självklart även roll om man berättar för omgivningen eller inte. Intervjuperson 1 kan sammankopplas till den karaktärstyp som är mer villig att söka sig till utomstående och prata om sina känslor (Björkhagen, 2009:23). Intervjuperson 2 stämmer bättre in med den andra karaktärstypen då man sällan är verbal (*ibid*).

Detta leder till att en övervägning får göras om det är anknytningen till föräldern eller karaktärstypen som avgör hur bra kontakt ett barn har med personer i sin

omgivning. Samtidigt är anknytningen en stor del i den personliga utvecklingen och man kan därför dra slutsatsen att anknytningen är det som i grunden påverkar ett barn och dennes karaktärstyp (Broberg et al. 2006:13). Oavsett agerande och karaktär är barnet tryggare desto säkrare bas barnet fått från sina föräldrar (*ibid*:235).

Samtidigt får hänsyn tas till den stigmatisering som kan upplevas. Då en frihetsberövads stigmatisering kan överföras på familjen kan även detta spela roll i fall barnet berättar för omgivningen (Goffman, 1963:5). Att ett barn inte berättar för omgivningen kan då tyda på att barnet upplever en stigmatisering på grund av frihetsberövandet och därför inte berättar för sin omgivning. Detta för att slippa tillskrivas negativa egenskaper som exempelvis ses som kriminell, endast för att föräldern är frihetsberövad.

7.3 Stöd från omgivningen

Intervjuperson 2 bodde under tiden för sin pappas frihetsberövades hos sin mamma. Det hen har hört sägas av mamman om pappan har påverkat hens bild av honom.

Samtidigt visste man att hon hade negativa tankar om honom och man fick höra negativa saker som man hade i bakhuvudet.[...] Min mamma har sett allting negativt och då är det inte mycket positivt när man pratar om honom eller positivt om relationen. Det påverkar också mig negativt [...]. Det är klart att jag förstår mamma väldigt mycket och att hon har negativ syn på honom men samtidigt är det kanske inte någonting som är det bästa att barn blir inblandade i.

Kontakten och relationen som barnet har med den frihetsberövade föräldern påverkas av många faktorer (Björkhagen, 2009:27). I intervjuperson 2:s fall var hens mamma den föräldern som hen hade bäst kontakt med. Något som påverkar

barnet är i vilken mån någon övertar rollen som den omhändertagande och hjälpande föräldern. Denna person bör i samma utsträckning uppmuntra till kontakt och relation med föräldern som är frihetsberövad (*ibid*:30). Intervjuperson 2 upplevde det som att hans mamma stöttade hen i kontakten men samtidigt påverkade hans bild av pappan. Detta kan ha påverkat intervjuperson 2:s bild av sin pappa då mamman ofta talade negativt om honom

Den som är barnets primära omvårdnadsperson under frihetsberövandet måste vara uppmärksam på vilka signaler barnet sänder och vad barnet är i behov av för att kunna möta och besvara barnets känslor för att skapa en trygg bas (Broberg et al. 2006:215). Barnet måste även få vägledning och hjälp för att ta sig igenom det trauma som ett frihetsberövande orsakar (*ibid.*). Det är även viktigt att den primära omsorgspersonen ser till barnets bästa (Nyberg, 2004:5).

Intervjuperson 3 beskriver att hen inte hade något stöd alls när hans mamma frihetsberövades. Detta beskriver intervjuperson 3 som något mycket traumatiskt och något som påverkat hen negativt en lång tid efter att mamman friats. Vidare berättar hen att hen velat ha stöd från omgivningen för lättare kunna hantera sin situation. Utifrån intervjuperson 2 och 3 beskrivningar visar det sig att stödet från omgivningen tycks ha en betydelse för hur väl barnet kan hantera sin situation.

7.4 Ovisshet och ilska

Intervjuperson 3 var i tonåren när hans mamma försvann. Då fick hen bo själv kvar i lägenheten hen och hans mamma bott i. I intervjuperson 3:s familj fanns även hans storsyster, som då hade flyttat hemifrån. Intervjuperson 3:s kontakt med pappan var under tiden för mammans frihetsberövande oregelbunden.

Under några månader levde intervjuperson 3 och hans syster i ovisshet om var deras mamma tagit vägen då de inte fick någon information. Tills intervjuperson 3:s syster fick information om att mamman frihetsberövats i ett land med mycket hårda restriktioner. Detta kom som en chock för intervjupersonen då hen länge trodde att hans mamma avlidit, eftersom hen inte hade hört någonting från

mamman på lång tid. Intervjuperson 3 beskriver att hen var mycket arg på sin mamma och att hen hatade henne.

Under många år, långt in i 20 års ålder, var jag arg på min mamma, jag hatade henne. Det är först nu när jag blir äldre som jag har kunnat förlåta henne.

Vid separationer reagerar barn ofta psykiskt och fysiskt, det kan till exempel vara genom ilska (Nyberg, 2004:13). En trygg bas är när ett barn söker skydd och närhet samt att barnet får respons från föräldern. Responsen från föräldern skall även ge barnet en ökad trygghet och beskydd (Broberg et al., 2006:55). Intervjuperson 3 beskriver frihetsberövandet som en traumatisk period i hens liv, eftersom hen och hens mamma inte hade en kontinuerlig kontakt.

Intervjuperson 3 beskriver vidare att det hade varit lättare för hen att hantera sin situation om hen hade haft en bättre kontakt med sin mamma under tiden som hon var frihetsberövad. Enligt Jones & Wainaina-Woźna (2013) behöver barn stabila och förutsägbara relationer för att kunna känna tillit och trygghet. Därmed är det viktigt för barnet att ha en kontinuerlig kontakt till föräldern.

Eftersom att intervjuperson 3 inte hade någon kontakt med sin mamma, då fängelset hade mycket hårda restriktioner, är en möjlig tolkning att hens mamma inte kunde ge hen den trygghet och det beskydd hen var i behov av. När vi talar med intervjuperson 3 angående avsaknaden av kontakt med mamman uppger hen att den var det som drabbade hen hårdast.

Hade jag bara kunna prata med min mamma och hon hade kunnat förklara för mig och inte bara lämnat mig i 3 månader själv tror jag att vi hade haft en bättre kontakt.

Kontakten är viktig för att barnet ska kunna bearbeta sin situation (Björkhagen, 2009:28). Vad som blir tydligt är att det inte fanns något utrymme för intervjuperson 3 att träffa sin mamma under frihetsberövandet för att prata om de

känslor som hen bär på, hen tror att en bättre kontakt hade påverkat hens relation till sin mamma på ett positivt sätt.

Intervjuperson 1 beskriver även hen en ilska mot sin pappa men till skillnad från intervjuperson 3 hade hen en kontinuerlig kontakt med sin frihetsberövade förälder. Som tidigare nämnt beskriver intervjuperson att relationen försämrades efter pappans frihetsberövande. Under intervjun med intervjuperson 1 framkommer följande:

Intervjuaren - Under denna tid din pappa satt inne, då sa du att han ringde varje dag. Om han inte hade gjort det tror du det hade varit svårare då att bearbeta detta?

Intervjuperson 1 - Jag vet inte, hade han inte ringt varje dag hade jag ju inte fått upp samma förhoppningar

Intervjuperson 1:s beskrivning av kontakten med pappan under tiden som han var frihetsberövad talar mot att det är viktigt för ett barn att ha en kontakt med den frihetsberövade föräldern (Björkhagen, 2009:28).

7.5 Reaktioner och kontakt

Intervjuperson 3 hade ingen att prata med under tiden för hens mammas frihetsberövande, hen hade inte heller någon som hjälpte hen med bearbetningen av separationen. För att hen skulle kunna hantera sin svåra situation beskriver hen att hen utvecklade ett självdestruktivt beteende.

Det ledde till ett självskadebeteende, jag började ta droger för att få bort allt det onda [...] Det var genom att bedöva mig med droger och skära sönder armarna.

Mamman var intervjuperson 3:s primära omsorgsperson och det tog därför intervjuperson 3 hårt när hon försvann. En möjlig tolkning är att intervjuperson 3 inte skulle utvecklat ett allvarligt självdestruktivt beteende om hen kunde haft

kontakt med sin mamma under frihetsberövandet (Broberg et al. 2006:191). Intervjuperson 3 hade inte någon som tog över den primära omvårdnadspersonsrollen när mamman försvann. Det blir tydligt att intervjuperson 3 inte hade någon annan att prata med eller som hjälpte hen. Utan hjälp eller stöttning är utvecklandet av ett självskadebeteende en akt för att kunna hantera smärtsamma minnen (Björkhagen, 2009:23). Det är viktigt att ungdomar som börjat med ett självskadebeteende får hjälp för att inte förvärpa situationen (*ibid*:21). Intervjuperson 3 beskriver själv att hen tror att det kunnat hjälpa hen om hen hade haft någon att prata med.

Ja det tror jag för då hade jag sluppit vara så ensam.

Anknytningsteorin talar för att barnet blir säkrare och tryggare om barnet har en trygg bas (Broberg et al. 2006:235). Det vill säga, de barn som haft en trygg bas klarar sig oftast bättre än barn som haft en otrygg barndom. En möjlig tolkning skulle kunna vara att hens självdestruktiva beteende inte existerat eller åtminstone inte i samma utsträckning om hen hade haft någon att vända sig till.

När ett barn inte har haft kontakt med sin förälder förväntas barnet inte bara att bli bortstött från föräldern utan det påverkar även uppfattningen om hur omgivningen kommer behandla barnet. Att intervjuperson 3 stötte bort sin syster och pappa samt att hen inte vågade berätta för någon annan om sin situation kan tolkas som att det berodde på att hen blivit sviken av sin mamma och därmed förväntade sig att hen skulle bli sviken av andra personer.

Intervjuperson 3 uppger även att hen valde att inte berätta eftersom hen skämdes över sin situation. Intervjuperson 3 upplevde en skam över vad som inträffat kan det härledas till att intervjuperson 3 ansåg att det var någonting i hens beteende eller handlande som hade satt hen i den situation hen var i (Goffman, 2011:12). Även intervjuperson 1 beskriver om skammen och rädslan över att bli stämplad på grund av att hens pappa frihetsberövats. Detta är ett tydligt exempel på att intervjuperson 3 och intervjuperson 1s föräldrars stigmatisering ledde till skam som anhörig (Goffman, 1963:5).

Intervjuperson 3 beskriver att hens räddning kom efter tre månader, hen blev då vräkt från lägenheten eftersom att ingen hyra var betald. Det var då intervjuperson 3 började få hjälp, eftersom hen blev omhändertagen. Hen fick då komma till ett utredningshem där hen fick all den hjälp hen kunde få. Trots att hen är glad att hen till slut fick hjälp önskar hen att hen hade fått det tidigare.

7.6 Upprepad separation och stöd

Intervjuperson 4:s pappa frihetsberövades första gången när hen gick på förskolan. Efter det har han frihetsberövats flera gånger under hens uppväxt. Hen bodde hos sin mamma under pappans olika frihetsberövanden och hen upplever att hen hade ett bra stöd både från mamman och farföräldrarna. Intervjuperson 4:s mamma har alltid varit öppen om var hens pappa har befunnit sig, enligt forskning gynnar ärlighet barnen vilket även intervjuperson 4 instämmer i (Sack et al., 1976:621).

Relationen mellan intervjuperson 4 och hens pappa under pappans frihetsberövande förklarar hen enligt följande:

Jag älskade min pappa jättemycket, men när jag tänker efter kände jag nog inte honom så väl utan det har kommit nu.

En möjlig tolkning kan vara att hen inte hade en trygg bas hos sin pappa. Detta kan baseras på de fyra faserna som krävs för en trygg bas. Intervjuperson 4 beskriver vidare att pappan inte fanns tillgänglig och att de inte träffades ofta, vilket är ett av kriterierna för att bygga en trygg bas (Broberg et al. 2006:215). Hen beskriver även att hen och hens pappa inte pratade om deras situation, utan när de väl träffades var de bara glada över att träffas. Vidare beskriver hen att det inte var förens efter pappans sista frihetsberövande som de började bygga upp sin relation.

Det känns som att vi lärde känna varandra, vi byggde upp vår relation. Sedan dess har han inte åkt in i fängelse men han håller fortfarande på med droger så det har varit lite till och från, det går upp och ner än idag.

Detta kan ses som ett exempel på brist på *lyhördnad*, enligt fas 1 (Broberg et al. 2006:215). Det vill säga att intervjuperson 4:s pappa inte tagit hänsyn till hans behov. Han beskriver att han kände sig sviken flera gånger av sin pappa, vilket kan vara ett kännetecken på otrygg/undvikande anknytning (Bowlby, 2010:149-150).

Jag jätteledsen varje gång men när han åkte in sista gången tror jag att jag bestämde mig för att nu får det vara. Sista gången bestämde jag mig för att det var hans förlust.

Trots att intervjuperson 4 var i yngre tonåren när hans pappa åkte in i fängelset sista gången, kan separationen beskrivas som en losskoppling (Bowlby, 2010:172). Det innebär att barnet inte längre förväntar sig att föräldern skall återvända samt att barnet slutar söka efter föräldern (*ibid*). Det intervjuperson 4 beskriver kan därmed tolkas som att han inte längre förväntar sig att hans pappa skall återvända till honom. Losskoppling innebär även att barnet tycks dra sig bort från omgivningen. Intervjuperson 4 berättar följande

[...] att lita på människor är jättesvårt för mig. Separationsångest har jag exempelvis jättemycket och det kommer från det.

Separationsångest är enligt anknytningsteorin något som ofta förekommer hos barn som haft en otrygg/ambivalent relation till föräldern (Bowlby, 2010:149). Detta innebär att barn med otrygg/ambivalent anknytning har svårt att lita på folk. Anknytningsteorin beskriver även att en separation tenderar att ta större skada på barnet om det är föräldern som lämnar barnet (Bowlby, 2010:171).

[...] men min mamma har alltid varit väldigt duktig, hon har alltid gett oss trygghet [...] gått in och tagit rollen som han aldrig klarat av.

Utifrån detta är en möjlig tolkning att intervjuperson 4:s mamma är hens trygga bas och den primära omvårdnadspersonen (Broberg et al. 2006:240). Delvis beskriver hen att mamman alltid fanns tillgänglig men även att hen alltid kunde prata med sin mamma om sin situation, vilket visar tecken på en trygg bas (*ibid.*). Dock beskriver hen att trots sin mammas stöd hade hen gärna velat ha någon annan att prata med.

Jag hade säkert behövt ha någon att prata med, men jag hade nog inte velat att det skulle ha varit inom skolan för jag tycker inte om när folk tycker synd om mig. Men jag tror det hade varit bra om jag hade haft någon att prata med.

Lena Nyberg (2004:5) menar att kriminalvården bör ta större hänsyn till barnets perspektiv när en förälder frihetsberövas. Vidare menar hon att om kriminalvården brister i denna hantering kan det skapa problematik för barnets välmående. Som intervjuperson 4 beskriver fick hen inte något samtalsstöd eller annat stöd från någon myndighet, trots hens behov. Ett utökat stöd, så som samtal, hade kunnat förbättra intervjuperson 4:s situation. Intervjuperson 1 beskriver, som tidigare nämnt att hen fick stöd från pedagoger på hens skola. Däremot anser intervjuperson 1, precis som intervjuperson 4, att hen saknat stöd från myndigheter. Intervjuperson 6 anser inte att hen behövt stöd från myndigheter men hen tillägger dock att många andra som är i samma situation kanske behöver stöd från myndigheter. Utifrån intervjupersonernas beskrivningar visar det sig att samtalsstöd från myndigheter är något som saknas i barnets perspektiv när en förälder frihetsberövas.

En faktor som påverkar relationen mellan intervjuperson 4 och hens pappa är om anhöriga uppmuntrar hen att träffa sin pappa (Jones & Wainaina-Woźna, 2013:55;

Sack et al., 1976:622). Uppmuntran kan innebära hjälp med praktiska delar som exempelvis skjuts vid besök på anstalten men även känslomässigt stöd är viktigt (*ibid.*). Som tidigare nämnts har intervjuperson 4 fått stöd från sin mamma i form av samtal så att hen kunde bearbeta sina upplevelser. Intervjuperson 4 beskriver vidare att hens farfar hjälpte hen att ta sig till anstalten. Trots att hen fått detta stöd hemifrån har relationen med pappan inte varit den bästa enligt intervjupersonen. Utifrån detta framstår det som att relationen mellan intervjuperson 4 och hens pappa påverkats mer av den otrygga anknytningen än stödet hemifrån.

7.7 Skam och stigma

Intervjuperson 5 gick på förskolan när hens pappa frihetsberövades. I intervjuperson 5:s familj var pappans frihetsberövande någonting som de inte skulle prata högt om. Enligt Björkhagen (2009) är det vanligt att familjer som genomgår ett frihetsberövande av en familjemedlem känner skam och skuld. Ett fängelsestraff i sig kan ses som socialt stigmatiserande för familjen då det avviker från det normala i samhället (Sack et al., 1976:623). Det innebär att familjerna ofta väljer att inte berätta om sin situation (Björkhagen, 2009:33).

Intervjuperson 5 beskriver att hen valde att inte berätta det för någon eftersom hen skämdes. Hen beskriver även att hens familj inte vill prata om frihetsberövandet till någon annan då hens mamma ansåg att det som hänt inte var något som skulle grubblas över. Detta är en vanlig försvarsmekanism för att den hemmavarande föräldern har en rädsla för att familjen ska stämplas och dömas av omgivningen (Berman et al. 2010:22).

När frihetsberövandet blir en familjehemlighet är det vanligt att barnet tyngs ner ännu mer (Melin, 1998:64). Anledningen till att många familjer inte berättar om sin situation motiveras med att barnen kan bli utsatta och mobbade på grund av frihetsberövandet (Berman et al. 2010:22, Yau & Chung, 2014:99). Intervjuperson 5 berättar att hen inte har blivit mobbad men nämner att möjligheten för mobbing finns där. Detta kan tolkas som en *rädsla för att bli mobbad*.

[...] jag gick inte i skolan så det var inte så att jag blev mobbad.

Frihetsberövandet av en förälder ses som någonting avvikande från hur "normala" familjer har det. Hens rädsla för mobbing är befogad då stigmatiserande ofta innebär att man som anhörig blir tillskriven egenskap eller föreställningar baserat på stigmat (Goffman, 2011:13).

Ett barns hantering av en situation där en förälder frihetsberövas beror även på hur nätverket ser ut i barnets närhet (Björkhagen 2009:21, 274). De barn som har stöd från exempelvis släktingar eller skolan klarar sig oftast bättre psykiskt än andra barn (Berman & Steinoff, 2012:78-79, 82). Det viktigaste är att barnets kontaktnät uppmuntrar barnet, det kan till exempel vara att barnet skall besöka föräldern. Intervjuperson 5 beskriver att hen hade väldigt få anhöriga och få personer i sin närhet då hen och hens familj bodde isolerat från allmänheten. En möjlig tolkning kan vara att intervjuperson 5 skulle klarat av situation bättre om hen hade haft fler anhöriga. Eller en möjlighet att prata med sin omgivning om vad som hände i hens familj.

Inom familjen pratades det om frihetsberövandet, intervjuperson 5 hade alltså trots brist på andra att prata med en möjlighet att prata om det inom familjen. Intervjuperson 5 upplever att hens mamma var till stor hjälp och uppmuntrade hen i kontakten med pappan. Detta har hjälpt intervjuperson 5 i kontakten med hens pappa då en positiv inställning och uppmuntrande från den hemmavarande föräldern är viktigt även för relationen med den frihetsberövade (Sack et al., 1976:622).

Skammen över att ha en frihetsberövad förälder behöver inte komma från familjens upplevda stigma. Det kan även vara barnets känsla av skam för sin förälder skull, då tar barnet föräldern i försvar och döljer för omgivningen vad som inträffat. I samtal med intervjuperson 5 framkommer det att hen var den i familjen som hemlighöll frihetsberövandet.

Jag har inte brytt sig så mycket om mig själv, jag har inte velat att det skulle komma ut för familjens skull [...]. Jag har tyckt synd om min pappa så jag har inte velat att han skulle stämplas.

Detta är enligt Goffman (2011) ett exempel på att stigman överförs på anhöriga som när exempelvis en förälders handlande leder till stigmatisering. Intervjuperson 5:s förhållningssätt i frågan, om att inte berätta vidare vad hen och hens familj varit med om, bevisar att skammen och skulden inte bara påverkar den frihetsberövade utan även resten av familjen (ibid.). Intervjuperson 6 beskriver dock att hen inte upplevde någon skam, varken i sin familj eller för sin egen del. Vidare beskriver hen att hen alltid kunnat prata med sina kompisar och familj om sin pappas frihetsberövande om hen hade velat.

7.8 Oförändrad familjebild

Intervjuperson 6 var i förskoleåldern när hens pappa frihetsberövades.

Det jag kommer ihåg är att jag vet att jag hälsade på honom mycket, åkte dit på helger eller ja någon gång i månaden kanske.

Hen beskriver vidare att det var hens mamma som uppmuntrade hen att hälsa på sin pappa samt hjälpte hen med skjuts till anstalten för att träffa sin pappa. Att barnets övriga familj uppmuntrar barnet att besöka sin frihetsberövade förälder är viktig del för att barnet skall kunna upprätthålla en god relation till föräldern (Sack et al., 1976:622). Vidare förklarar hen att upplevde att hens familj var en helt ”vanlig familj”.

Ja det var precis som en vanlig pappa, jag visste inte om några konstigheter. Det var bra, allt var som en fullt normal familj med mamma, pappa och barn.

Att intervjuperson 6 ofta var och besökte sin pappa på anstalten kan gett en positiv effekt på deras relation. En möjlig tolkning kan därmed vara att intervjuperson 6 under besöket kunde bearbeta och uttrycka sina känslor gentemot sin pappa (Björkhagen, 2009:28). Hen berättar vidare att hen inte pratade med sin mamma om känslorna kring pappans situation.

Nä det gjorde jag faktiskt inte, det var inte förrän jag kom upp i yngre tonåren som jag började fråga

Enligt Berman et al. (2010:22) upplever många barn att det är svårt att själv bära på den problematik som det innebär att ha en frihetsberövad förälder. Det är lättare för barnen om de får dela med sig av sina svårigheter till någon anhörig (*ibid.*). De barn som inte pratar med sin förälder om detta kan vara ett tecken på en familjehemlighet som kan leda till att barnet tyngs ner och känner skam och skuld (Melin, 1998:64; Björkhagen, 2009:33).

Enligt Goffman (2011:12) klassificeras ett frihetsberövande som ett stigma. Han menar även att stigma kan överföras på den stigmatiserade personens anhöriga (Goffman, 1963:5). Trots att intervjuperson 6 inte pratade med sin mamma om detta menar hen, till skillnad från intervjuperson 3, att hen inte kände någon skam angående hens pappas frihetsberövande. En förklaring till att hen inte kände skam trots att hen inte pratade med varken sin mamma eller någon annan kan vara att hen kände att hens mamma fanns tillgänglig om hen ville ha hjälp. Detta kan betyda att hens mamma var en trygg anknytningsperson. Hen berättar om sin relation till sin mamma och hens behov av hjälp.

[...] hade jag inte haft en mamma att vända mig till så hade jag ju varit tvungen att ha någon annan att vända mig till. Men nä jag känner inte att jag var i behov av det.

Enligt tidigare forskning beror en bra relation mellan den frihetsberövade föräldern och barnet på flera faktorer men dock främst på hur hemmavarande förälder förhåller sig (Björkhagen, 2009:28). I intervjuperson 6:s fall kan då en

möjlig tolkning vara att hans mamma var den primära vårdnadshavaren och därmed spelade en stor roll i pappans och intervjuperson 6:s relation. Utifrån detta framstår det som att intervjuperson 6 fick allt stöd som han behövde, det vill säga att hans mamma uppmuntrade honom att besöka anstalten och hålla kontakten med sin pappa för att kunna upprätthålla en god relation. Vidare förklarar han att om han inte hade träffat sin pappa i den utsträckningen han gjorde hade intervjuperson 6 inte haft lika bra relation till sin pappa idag.

Det som blir tydligt här är att stödet från hans mamma har lett till en kontinuerlig kontakt som vidare skapat en god relation. Utifrån detta kan en möjlighet vara att intervjuperson 6 har haft en trygg anknytning till sin pappa. Om barnet har en trygg anknytning till föräldern är inte barnet i behov av fysisk närhet, för då vet barnet att föräldern finns där trots att man inte träffas ofta (Broberg et al. 2006:234). På detta sätt kan relationen upprätthållas trots att intervjuperson 6:s pappa inte finns tillgänglig för fysisk kontakt. När barnet känner en trygghet och tillit samt har en kontinuerlig kontakt med den frihetsberövade föräldern minskar det skadan av separationen (*ibid.*). Detta stämmer in på intervjuperson 6 då han beskriver att han inte påverkats av hans pappas frihetsberövande.

7.9 Är sanningen alltid bäst?

Att kommunicera inom familjen är en viktig del i att kunna återhämta sig från de negativa aspekter som ett frihetsberövande innebär (Björkhagen, 2009:62). När barn inte får veta var föräldern befinner sig leder detta till en fråga om kontakt med den frihetsberövade föräldern är möjlig. För att barnet ska uppleva en trygg anknytning med den frihetsberövade föräldern bör barnet veta var föräldern befinner sig samt hur barnet kan få kontakt med föräldern (Broberg et al., 2006:235).

Vuxna runt ett barn med en frihetsberövad förälder upplever ofta att barnet tar mindre skada om sanningen kring var föräldern tagit vägen undanhålls (Sack et al., 1976:621). Därför väljer många föräldrar inte berätta för sina barn. I samtal med barn till frihetsberövade har det visat sig att barn, oavsett ålder, är i behov av

sanningen. Många föräldrar tror att barnet har en oförmåga att förstå vad den nya familjesituationen innebär och undviker därför att berätta sanningen (Yau & Chung, 2014:99). Behov av information angående frihetsberövandet är viktigt oavsett barnets ålder. Utan information är barnet lämnad ensam med sin fantasi, vilket kan göra barnet mycket rädd och orolig (Nesmith & Ruhland, 2008).

I samtal med Intervjuperson 1 framkommer det att hen anser att sanningen är en viktig del för att kunna hantera frihetsberövandet och separationen.

Vi har rätt att veta var våra föräldrar är [...] man alltid ska berätta sanningen. Vissa säger att det inte är bra när barn vet, men det stämmer verkligen inte

Alla barn är i behov av ärlighet. Det är vanligare att äldre barn får reda på sanningen än att yngre barn får det, trots att det är bevisat att ärlighet inför barn är viktigt oavsett ålder (Sack et al., 1976:621). Samtidigt är det viktigt vid berättandet att den personen som berättar det tar det på barnets nivå. Intervjuperson 4 berättar om att hen successivt fick reda på detaljer kring hens pappas frihetsberövande när hen blev äldre.

Min mamma har alltid varit jätteöppen och har alltid pratat med oss. Hon kanske förfinade det lite och det är nu på äldre dagar jag har fått reda på varför han har suttit inne. Men hon berättade bara att han var borta, så mamma har sagt allt.

Även intervjuperson 2 ansåg att det var positivt att hen fick information kring var hans pappa höll hus men samtidigt ansåg hen att en avgränsning i informationen hade varit lämplig då hen inte var särskilt gammal.

Jag tyckte jag visste ganska mycket för att var liten, jag fick ta del av ganska mycket om vad som hade hänt och det kanske inte barn ska ta del av.

För intervjuperson 2 är det tydligt att hens mamma inte visade lyhördnad gentemot hens behov då hen upplevde att informationen var överflödigt (Broberg et al., 2006:215). Samtidigt visar det enligt anknytningsteorin att intervjuperson 2:s mamma försökte vara tillgänglig för hen och hens frågor genom att vara öppen med situationen. Ett övervägande får då göras om intervjuperson 2:s mammas brist på lyhördnad vägdes upp av det faktum att mamman var tillgänglig för hens frågor. Intervjuperson 2:s mamma ville vara ärlig talar detta för att intervjuperson 2 hade en trygg anknytning då hens mamma var mån om att hon ville att intervjuperson 2 skulle få veta var hens pappa befann sig (Broberg et al., 2006:235).

8. Slutdiskussion

För att uppfylla syftet och besvara frågeställningarna har kvalitativa intervjuer använts. Syftet med denna uppsats var att analysera hur vuxna individer berättar om sin barndom med frihetsberövade föräldrar. Frågeställningar var följande:

- Hur beskriver intervjupersonerna kontakten med föräldern innan, under och efter frihetsberövandet?
- Hur beskriver intervjupersonerna att relationen med föräldern påverkats av frihetsberövandet?
- Hur beskriver intervjupersonerna sitt emotionella stöd från omgivningen?

De mest väsentliga delarna som har framkommit i denna undersökning är vikten av stöd från omgivningen. Frihetsberövandet i sig går inte att påverka men det går att påverka hur väl omgivningen förhåller sig till barnets behov. Detta främjar välmående för de barn som vuxit upp med frihetsberövade föräldrar.

I analysen framkom det att de barn som haft en bra kontakt med sin frihetsberövade förälder hade en bättre relation till sin förälder under och efter frihetsberövandet. Detta kan bero på hur anknytningen sett ut mellan barnet och den frihetsberövade föräldern innan fängelsetiden. En annan faktor som tycks spela roll för hur kontakten och/eller relationen ser ut mellan barnet och den frihetsberövade föräldern är hur stödet sett ut hemifrån. De barn som haft ett bra stöd i sin omgivning har, oavsett hur relationen sett ut mellan den frihetsberövade föräldern, klarat sig bättre emotionellt. Barnen där den primära omvårdnadspersonen frihetsberövats utan att någon övertagit rollen som omvårdnadsperson är det barn som upplevt separationen svårast. I ett fall ledde det till utvecklade av ett självskadebeteende.

Skam är något som flera intervjupersoner nämner. En person beskriver att föräldrarnas frihetsberövande, som enligt Goffman kan klassificeras som ett stigma, lett till skam för hela familjen. En av intervjupersonerna beskriver motsatsen, att

föräldrarnas frihetsberövande inte ledde till någon skam. Oavsett om intervjupersonerna hade upplevt skam så beskriver barnen att de hade en bra relation med sin frihetsberövade förälder under föräldrarnas vistelse i fängelset.

8.1 Egna reflektioner

Trots att studien tyder på att en bra kontakt leder till en bra relation menar författarna att det inte alltid behöver vara så. En bra kontakt är inte automatiskt lika med en bra relation. Författarna anser att anknytningsteorin bidrar till en ökad förståelse för hur relationen och kontakten påverkas av en föräldrars frihetsberövande. Barnets anknytning till föräldern innan tiden i fängelset påverkar hur relationen ser ut under frihetsberövandet. Författarna tror inte att relationen under frihetsberövandet kan spegla hur det blir när föräldern frigges. Därmed är en rimlig tolkning att relationen efter frihetsberövandet beror på hur föräldern axlar sin roll innan, under och efter frihetsberövandet.

Kontaktens betydelse och på vilket sätt den påverkar relationen har inte undgått oss. Det finns mycket som talar för att kontakten är avgörande för barnet när en förälder frihetsberövas. Författarna förvånades därför i samtal med intervjupersonerna där de uppger att kontakten är svår på grund av bristande information och hjälp från kriminalvården. I rapporten gjord av Lena Nyberg (2004) påtalar hon många förändringar som bör göras inom kriminalvården för att ett barnperspektiv ska etableras. Ett barnperspektiv borde alltid existera hos myndigheter som jobbar där barn och dess behov förekommer.

Författarna anser att undersökningen tydligt visar att de barn som haft stöd hemifrån har bättre kontakt med den frihetsberövade föräldern än de som inte hade stöd. Detta visar att hela familjen drabbas och beroende på hur familjen kan förhålla sig kan det ge utfall på hur barnet klarar sig emotionellt. En positiv och uppmuntrande omvårdnadsperson påverkar barnet positivt, samtidigt som skam och negativitet avspeglar sig på barnet.

Det är inte endast familjen som påverkar barnet utan även det emotionella stödet från omgivningen är av betydelse. Därför anser författarna det är märkligt att inte fler insatser finns för barn till frihetsberövade. Insatser och en större förståelse för familjens och i synnerhet barnets situation tror författarna hade kunnat minska skammen.

De flesta intervjupersoner har beskrivit skam över familjesituationen. Vilket författarna tänker sig beror på omgivningens bristande kunskaper. Hade denna grupp uppmärksammats finns en möjlighet att skammen inte hade varit lika påtaglig.

Inom anknytningsteorin delas hanteringen av separationen upp efter ålder. Enligt oss spelar åldern en mindre roll för reaktioner. Författarna anser att barnets karaktär och uppväxt är det som påverkat hur barnet hanterar en separation.

För att vidare undersöka barns upplevelser under en förälders frihetsberövande hade perspektiv från kriminalvården kunnat tillföra nya infallsvinklar och ny kunskap. Att se hur de rent praktiskt arbetar med barnen som de möter. Under intervjuerna som författarna genomförde har en uppfattning bildats rörande vilka insatser barnen får beroende på var föräldern sitter anhållen. Därför tror författarna även att en studie kring de geografiska skillnaderna hade kunnat vara av värde för att få en klarare bild över hur barn bemöts.

Litteraturlista

Berman H Anne., Steinhoff Richard & Koivumaa Niina. (2010). ” Barn med frihetsberövade föräldrar. Resultat från EU-studien COPING med fokus på Sverige” (elektronisk), *Kriminalvårdens officiella hemsida*.
<<http://www.kriminalvardens.se/upload/Informationsmaterial/Rapport-2010-183-Coping.pdf> > (2014-05-05).

Berman H, Anne & Steinoff Richard. (2012). ”Childrens experiences of having a parant in prison – ’We look at the moon and then we feel close to each other’.
Scientific Annals, 5, 2, 77.

Björkhagen Turesson, Annelie. (2009). *Mor i fängelse - mödrar och barn berättar. En analys av ungdomars resiliensprocess*. Göteborgs universitet: Institutionen för Socialt arbete.

Bowlby, John. (2010). *En trygg bas - Kliniska tillämpningar av anknytningsteorin*. Stockholm: Natur & Kultur

Broberg Anders., Granqvist Pehr., Ivarsson Tord. & Mothander R Pia. (2006). *Anknytningsteori, betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Falkenberg: Natur och Kultur

Bryman, Alan. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB

Engström, Annika. (2008). ”Fångar och barn syns inte i statistiken” (elektronisk), *Svenska dagbladets officiella hemsida* <http://www.svd.se/nyheter/inrikes/fangar-och-barn-syns-inte-i-statistiken_883227.svd> (2014-05-08).

Goffman, Erving. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall Inc.

Goffman, Erving. (2011). *Stigma: Den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Nordstedts

Hessle, Sven & Swärd Hans. (2014). ”Socialt arbete” (elektronisk), *Nationalencyklopedins officiella hemsida*. <<http://www.ne.se/socialt-arbete>> (2014-06-03).

Johansson, Anna & Öberg Peter. (2008). “Biografi och livsberättelseforskning”. I Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur

Jones, Adele & Agnieszka E. Wainaina-Woźna. (2013). “Children of Prisoners: Interventions and mitigations to strengthen mental health” (elektronisk) *University of Huddersfield Repository*. <http://cdn.basw.co.uk/upload/basw_21343-5.pdf> (2014-05-04).

Jönson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete*. Malmö: Liber AB

Kriminalvården. (2014a). ”Informationshäfte om barn som har mamma eller pappa i fängelse” (elektronisk), *Kriminalvårdens officiella hemsida*. <<http://www.kriminalvarden.se/upload/Informationsmaterial/KVS-0166-Barnbesok.pdf>> (2014-03-15)

Kriminalvården. (2014b). ”Barn till föräldrar i fängelse” (elektronisk), *Kriminalvårdens officiella hemsida*. <<http://www.kriminalvarden.se/sv/Startsida-skolportal1/Nina/Barn-till-foraldrar-i-fangelse/>> (2014-06-04).

Lagerberg Dagmar & Sundelin Claes. (2000). *Risk och prognos i socialt arbete med barn: forskningsmetoder och resultat*. Stockholm: Gothia

Levin, Claes. (2008). "Att undersöka det sociala - några ingångar". I Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur

Melin, Mie. (1998). *Fångarnas barn*. Stockholm: Rädda barnen

Morgan, Julia. Leeson, Caroline & Dillon Carter Rebecca. (2013). *Pastoral Care in Education: An International Journal of Personal, Social and Emotional Development*. United Kingdom: Plymouth University

Nesmith, Ande & Ruhland Ebony. (2008). Children of incarcerated parents: Challenges and resiliency, in their own words. Elsevier: *Children and Youth Services Review*, 20, 10, 1119-1130.

Nyberg, Lena. (2004). "Straffa inte barnet! En studie om barnperspektivet inom kriminalvården" (elektronisk), *Barnombudsmannens officiella hemsida* <<http://www.barnombudsmannen.se/Global/Publikationer/straffa%20inte%20barnet.pdf>> (2014-05-05).

Sack H, William., Seidler, Jack & Thomas, Susan. (1976). The children of imprisoned parents: A Psychosocial Exploration. *American Journal of Orthopsychiatry*, 46, 4, 618–628.

Trost, Jan. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur AB

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. (2002). "Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning" (elektronisk), *Vetenskapsrådets officiella hemsida* <<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>> Stockholm: Vetenskapsrådet (2014-05-20).

Yau, T. C. Y., & Chung, H. Y. (2014). *Children with an imprisoned parent: children's and caregivers' narratives*. *China Journal of Social Work*, 7(1), 92-112

Bilaga 1: Intervjuguide

Bakgrundsinformation

- Berätta om dig själv (ålder, sysselsättning etc)
- Vad händer i ditt liv för tillfället?
- Var det din mamma eller pappa som satt i fängelse?
- Hur gammal var du då din förälder blev frihetsberövad?
- Hur länge var din förälder frihetsberövad?

Tema: Innan fängelsetiden

Allmänt

- Hur fick du reda på att din förälder var frihetsberövad?
- Hur gick frihetsberövningen till?
- Hur gick gripandet till? Var du närvarande?

Påverkan på relationen av frihetsberövningen

- Hur upplevde du denna perioden?

Påverkan på kontakten

- Bodde du med din förälder vid tiden för frihetsberövningen?
- Hur såg kontakten med din förälder ut?
- Hur såg informationen ut inför din förälders frihetsberövning? Från den drabbade föräldern och från övrigt kontaktnät?

Hantering av situationen

- Fanns det någon du kunde vända dig till vid tiden för frihetsberövandet?
- Fick du information om varför din förälder skulle bli frihetsberövad?
- På vilket sätt fick du information om din förälders frihetsberövandet?
- Innan tiden för frihetsberövandet, hade du någon kontakt med kriminalvården?

Tema: Under fängelsetiden

Allmänt

- Hur såg gripandet ut?
- Var bodde du under frihetsberövandet?
- Var satt din förälder i fängelse i förhållande till var du bodde?

Påverkan på relationen av frihetsberövandet

- Var du orolig över din förälder? Varför/varför inte?
- Hur såg kontakten ut med din förälder under fängelsetiden? Besök, telefonkontakt, brev etc?
- Hade du velat att kontakten såg annorlunda ut, i så fall hur?
- Hur pratade du och din frihetsberövade förälder om er relation?

Påverkan på kontakten

- Kunde du prata med den du bodde hos?
- Hur tyckte den personen du bodde hos att din kontakt med din frihetsberövade skulle se ut? Hur påverkade det dig i kontakten med din frihetsberövade förälder?
- Hade du något stöd i kontakten med din förälder?

Hantering av situationen

- Hur upplevde du denna period?
- Berättade du för någon om frihetsberövandet ex vänner, skola osv.
- Hur såg din familjesituation ut?
- Har du haft någon utöver den frihetsberövade föräldern som du har kunnat vända dig till och prata med?
- Upplevde du någon skam eller skuld över att din förälder satt i fängelse?
- Upplevde du att kriminalvården hjälpte till med kontakten mellan dig och din förälder? På vilket sätt i så fall?

Tema: Efter fängelsetiden

Allmänt

- Hur har det påverkat dig att ha växt upp med en förälder i fängelse?

Påverkan på relationen av frihetsberövandet

- Hur ser din relation ut nu med den föräldern som var frihetsberövad?
Försämrats, förbättras, samma, återupprättats?
- Finns det någonting du anser hade kunnat göras annorlunda för att relationen mellan dig och din förälder skulle bli ännu bättre?

Påverkan på kontakten

- Tror du att din och din förälders relation påverkats av kriminalvårdens hantering av dina behov?

Hanterande av situationen

- Fanns det någon myndighet som följde upp dig efter tiden då din förälder var frihetsberövad?
- Saknade du någon typ av stöd under fängelsetiden?